Сарсын улуу советскай суруйааччы социалистическай реализмы төрүттаччы М. Горькай (А.М. Пешков 1868-1936 с.с.) төрөөбүтэ 100 сыла туолар. Кини эдэр сааһыгар эрэйи, кыһалҕаны билбитэ, Россия устун үгүстүк айаннаабыта, олор тустарынан суруйааччы „Оҕо саас“, „Дьоҥҥо“, „Мин университеттарым“ диэн автобиографическай сэһэннэригэр суруйбута. Суруйааччы революционнай хамсааһыны кытта ыкса сибээстээҕэ, В.И. Ленини кытта чугас доҕордуу этэ, „Мохсоҕол туһунан ырыа“ уонна „Буурҕаһыт туһунан ырыа“ диэн айымньыларыгар кини революционнай охсуһууга ыҥырбыта, оттон „Ийэ“ диэн романыгар аан дойду литературатыгар аан маҥнай пролетарскай революционердар образтарын айбыта. Горькай үгүс кэпсээннэри, сэһэннэри, романнары, пьесалары суруйталаабыта. Кини уһуччулаах публицист уонна критик, советскай суруйааччылар союзтарын тэрийиини көҕүлээччи уонна ити Союз маҥнайгы председатэлэ этэ.

Снимокка: А.М. Горькай (1934 сыллаахха).

Бары дойдулар пролетарийдара, холбоһуҥ!

САРДАНА

ССКП өлөөннөөҕү РАЙКОМУН УОННА ҮЛЭҺИТТЭР ДЕПУТАТТАРЫН ОРОЙУОННААҔЫ СОВЕТЫН ОРГАНА

Орган Оленекского райкома КПСС и районного Совета депутатов трудящихся

Тахсара 11 сыла
№ 25 (1102)
Кулун тутар
27
күнэ
СЭРЭДЭ
1968 сыл
Сыаната 1 харчы

САРСЫН А.М. ГОРЬКАЙ ТӨРӨӨБҮТЭ 100 сыла ТУОЛАР

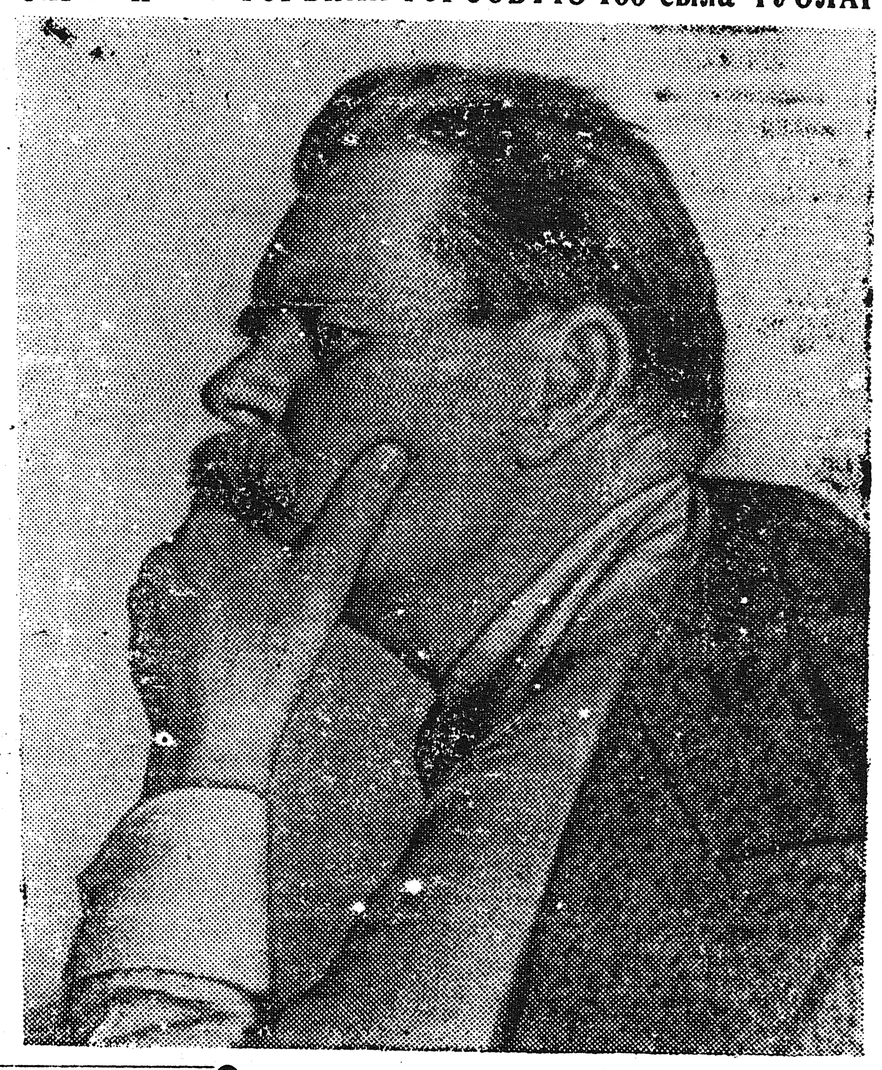

КОМСОМОЛ ЮБИЛЕЙЫН КӨРСӨ

Е. ИВАНОВ,
ЫБСЛКС райкомун бастакы секретара.

В. И. Ленин аатынан ыччат коммунистическай союһа тэриллибитэ 50 сылын туолуутун дойду бары үлэһиттэрэ үлэҕэ, үөрэххэ үрдүк өрө көтөҕүллүү, политическай сэргэхсийии быыһыытыгар-майгытыгар көрсэллөр.

Совет сирин уолаттара уонна кыргыттара өстөөҕү утары геройдуу охсуспуттара. Оттон билигин коммунизмы киэҥ далааһыннаахтык тутууга айымньылаах үлэлэриннэн аан дойдуну көхтөрөллөр. Советскай ыччат айар-тутар дьоҕура, үөрэххэ, билиигэ дьулуура В.И. Ленин дьыалатыгар мунура суох бэриниилээҕин туоһутунан буолар.

Коммунистическай партия салалтатынан саҥа общественны тутуу быһаарылаах учаастактарыгар биһиги комсомольскай ударнай биригээдэлэрбит бухатыырдыы үлэлиилэр. Партия советскай ыччакка туһаайан ыныры таһаарда да, онно маҥнайгытынан комсомол барар. Комсомол Аҕа көлүөнэ революционнай охсуһуута күөрэччи көтөхпүт знамятын коммунизмҥа эрэллээхтик илдьэ иһэр.

Оройуоннга комсомол 1938 сыллаахха тэриллибитэ. Көһө сылдьар нэһилиэннэ кылгас кэм иһигэр колхозтары тэрийэн бөҕөргөтөр, культурата сайдарыгар оройуоннай комсомольскай тэрилтэ үтүөтэ-өҥөтө улахан. Оройуон маҥнайгы комсомолецтарын, советскай уонна колхознай тутуу ветераннарын: Батакаев В.С., Христофоров А. А., Кириллов П.Х., Константинова Е.Н., Иванов Н.И., Николаева А.Н., ааттарын киэн туттан ааттыыбыт.

Оройуоннай комсомольскай тэрилтэ иннигэр улахан соруктар тураллар. 312 чилиэннээх оройуоннааҕы комсомольскай тэрилтэ оройуон политическай, экономическай уонна хаһаайыстыбаннай олоҕор ордук тэтимнээхтик кыттар.

Совхоз, колхоз быһаарылаах учаастактара: таба иитиитэ уонна түүлээх бултаһына. Билигин совхозка 3, колхозка 1 ыччат комсомольскай биригээдэлэрэ тэриллэн үлэлиилэр. Кинилэр үрдэтиллибит эбэһээтэлистибэлээхтэр. Онуоха таба иитиитигэр 27, оттон түүлээх булдугар 13 комсомолецтар ананан таһаарылаахтык үлэлиилэр. Комсомол чилиэнэ, табаһыт Василий Реков, булчут ыччат Семен Топоров, о.д.а. үлэлэриттэн оройуоннааҕы комсомольскай тэрилтэ киэн туттар. Биһиэхэ 2 сүөһү иитэр, 1 клеткаҕа кыылы иитэр ыччат-комсомольскай биригээдэлэр бааллар. Маҥтан ураты үөрэх-иитии үлэтигэр, культурнай-сырдатар, хааччыйыы, эмп, о.д.а тэрилтэлэргэ үгүс эдэр специалистардаахпыт. Кинилэртэн комсомол чилиэннэрэ: дизелист Егор Павлов, бухгалтер Людмила Кусатова, медсестра Галина Сидельникова, о.д.а. тустаах үлэлэригэр үтүө суобастаахтык сыһыаннаһаллар, оройуон общественнай олоҕор активнайдык кытталлар.

Ол эрээри тыа хаһаайыстыбатын салгыы сайыннарыыга ыччат баһылыыр-көһүлүүр оруола өссө да намыһах. Онон инникитин үгүс ыччаты таба иитиитигэр, түүлээх булдугар таһаарарга нэһилиэктэрдээҕи комсомольскай тэрилтэлэр сүрүн болҕомтолорун ууруохтаахтар. Хас биирдии комсомолец бэйэтин үлэлиир учаастагар үлэҕэ коммунистическайдыы сыһыаннаһыы холобурун көрдөрүөхтээх. Ордук трудовой дьиссиплиинэни бөҕөргөтүүгэ, үлэ онорумтустун үрдэтиигэ туох баар күүһүн, билиитин ууран үлэлиир эбээһинэстээх.

Оройуоннга спортивнай үлэни салгыы сайыннарыыга ЫБСЛКС райкомун пленума улахан соруктары туруорбута. Спортивнай үлэ Ийэ дойду көмүскэлигэр ыччаты бэлэмниир, иитэр үлэни кытта быстыспат сибээстээхтик барыахтаах. Комсомолец—ол аата этхаан өттүнэн чэгиэн-чэбдик, киэн билиилээх-көрүүлээх киһи буолуохтаах.

Дойду үрдүнэн В.И. Ленин төрөөбүтэ 100 сылын туолуутун көрсө коммунистическай тутуу бары фроннарыгар рабочай кылаас, гыа хаһаайыстыбатын үлэһиттэрэ, бүттүүн советскай дьон турунна. Итиннэ комсомол кыттар ирээтэ эмиэ кырата суох. Оройуон комсомолецтара юбилейдаах дьылларыгар үлэҕэ үрдүк көрдөрүүлэри ситиһиэхтэрэ диэн эрэнэбит!

Маркс (Саратовскай уобалас). Антонина Петровна Корякина (снимокка) тыа хаһаайыстыбатын механизациялааһын техникумун преподавателэ—ССКП горкомун штаты таһынан лектора.

Научнай коммунизмы төрүттээччи, аан дойду пролетариатын сирдьитэ Карл Маркс төрөөбүтэ 150 сылын туолуутун көрсө улуу теоретик олоҕун уонна үлэтин туһунан лекциялары ааҕар.

Горькай уонна саха сирэ

Улуу пролетарскай суруйааччы, социалистическай реализмы төрүттээччи А.М. Горькай төрөөбүтэ 100 сылын туолар күнүн прогрессивнай киһи аймах үөрүүлээхтик бэлиэтиир. Сир ахсын улуу Горькай айар үлэтэ, сибээһэ ахтыллар.

1896 сыллаахха Нижнэй Новгородка Бүтүн Россиятаабы промышленнай уонна художественнай быыстапка аһыллыыбыта. Ити быыстапкаҕа Саха сирэ аан маҥнай кыттыыбыта. Саха киһитэ ол быыстапкаҕа аатырбыт айаннаах П.П. Семенов—Тянь-Шянскай салалтатынан бэйэтин төрөөбүт Сахатын сирин кердөрбүтэ. Ол кэмҥэ А.М. Горькай „Нижнегородской листок“ диэн хаһыакка үлэлиирэ. Кини 3-4 сыл устатыгар быыстапка туһунан уонунан ааҕыллар корреспонденциялары, фельетоннары, очеркалары уонна ыстатыйалары суруйбута. Кини итиннэ аан маҥнай сахалар материальнай культураларын кытта билсиспитэ, саха киһитин аан маҥнай көрбүтэ чуолкай.

Горькай бэрт эрдэттэн Сибиири интэриэһиргээбитэ, Сибиир, ол иһитэр Саха сирин туһунан, бэрт элбэх краеведческай литератураны үөрэппитэ. 1909 сыллаахха Горькай Капри арыыга олорор кэмигэр нуучча литературатын историятын туһунан лекциялары аҕыталаабыта. Ол лекциялары Саха сирин устун айаннаан сылдьыбыт, саҥа сирдэри арыйааччылары Дежневы, Крашенинниковы, Хабаровы ааттаталыыра,

М. Горькай 1903 сылтан сибиряктары, оттон 1912 сылтан Саха сирин дьонун—кэргэннии Семеновтары кытта суруйсара. Кини биир суругар: „Сибиир киэҥ аартыкка тахсар кэмэ кэллэ. Крепостной быраабы эһиги билбэтэххит, ыраахтааҕыттан ыраах олорбуккут, дойдугут киэҥ нэлэмэн уонна баай-дуол, политическай сылка эһиэхэ элбэҕи биэрбитэ. Сибиир дьонноро, чэйиҥ эрэ иннигит диэки дьулуһуҥ!“—диэн эппитэ.

Улуу гуманист Максим Горькай Россия баттаммыт норуоттарын дьылҕаларыгар истиҥник кыһанара, кинилэр төрөөбүт тылларынан литература сайдарыгар баҕарара. „Инородецтары“ баттаан-атаҕастаан олороччулар түктэри быһыыларын, кыыллыы сигилилэрин саралыы тардара.

Советскай былаас сылларыгар М. Горькай Саха сирин кытта сибээһэ өссө кэҥээбитэ.

Снимокка: А.М. Горькай уонна А.П. Чехов Ялтаба (1900 сыллаахха).

Нуучча государственнай музейа аһыллыбыта 70 сылын туолла

Ленинград. Нуучча Государственнай музейа — культурнай сыанастар бөдөҥ хранилищалара аһыллыбыта бу дьыл кулун тутарга 70 сыла туолла. Манна нуучча художниктарын оҥорбүт саамай үчүгэй хартыыпаларын толору хомуурунньуктара уонна эриэккэс скульптуралар саамай элбэх, бааराҕай көрүҥнэрэ бааллар. Музей бааराҕай улахан уруһуйдарынан уонна гравюраларынан, норуот прикладной искусствотын көрүҥнэринэн ордук баай. Манна уурулла сылтар араас үлэлэр нуучча норуотун тыһыынча кэриҥэ сыллааҕы искусствотын көрдөрөллөр.

Музей улахан научнай уонна сырдатар үлэни ыытар. Манна хас сылын аайы уонунан тыһыынча советскай уонна омук туристара сылдьаллар.

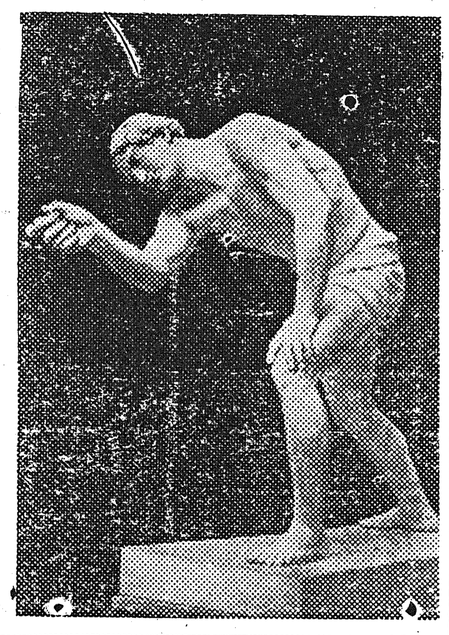

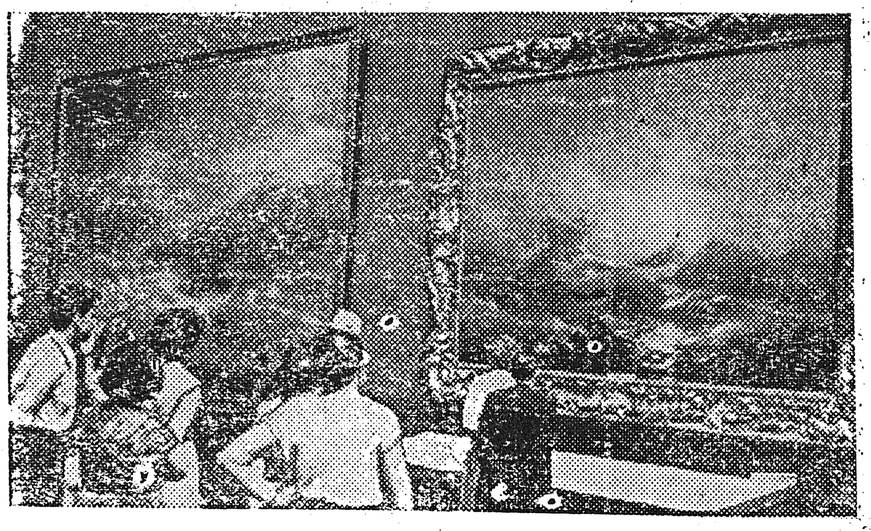

Снимокка: көрөөччүлэр И.К. Айвазовскай хартыынатын көрөллөр.

ААСПЫТ СУБУОТАҔА

Ааспыт субуотаҕа оройуон киинин пайщиктаахтара райпо үлэтин туһунан бырабылыанньа председателэ Томскай Ф.И. отчуотунай дакылаатын истэн дьүүлэстиллэр. 1956 сыллааҕар табаары нэһилиэнньэҕэ атыылаһын ааспыт сылга 201 тыһыынча солкуобайынан улаппыт. Сыллааҕы былаан розничнай табаар эргийиитигэр 101,9 бырыһыан, кылиэби атыылаһыҥа 104,6 бырыһыан, кинигэ атыылаһыныгар 148,5 бырыһыан толоруллубут. Урукку сылларга холоотоххо олохтоох соҕотуопка балачча тэрээһиннээхтик ыытылыыбыт.

Кэпсэтээччилэр ити уопсай сыыппараларынан астыммат ылар, райпо үлэтигэр баар иҥэҕэстэри арыйан критикэлээтилэр. Нэһилиэнньэ күннэтэ наадыйар табаардара: оҕо таҥаһа, ис таҥас, үлэҕэ кэтэр таҥастар (үтүлүк, о.д.а.) атыыламматтар. Сыллата маҕаһыыннар өрөмүөннэрэ куһаҕаннык ыытыллар, тымныылар, санитарнай туруктара мөлтөх, эргинии культурата намыһах, продавецтар бэргэһэлээх, үтүлүктээх туран атыылыыллар.

Райпо бырабылыанньата уонна продавецтар кооперацияҕа дьону тардыы үлэни быстар мөлтөхтүк ыыппыттар. Пайщиктаахтар полкалара тэриллибэт. Ол да иһин пай үбүн хомуйуу былаана 20, кооперативка дьону тардыы былаана 15 бырыһыаннарынан эрэ толоруллубут.

Продавецтар Малардырова В.А. кооперативнай үбү итэҕэстэҕэн, Колесова М.И. үлэ дьиссипилиинэтин кэһэн, үлэлэриттэн босхоломмуттар.

Райпо бырабылыанньатын үлэтэ ортонон сыаналанна, лавочнай, остолобуой комиссиялар уонна пайщиктаах боломуочунайдар быыбарданнылар.

Биһиги корр.

ОЛОХ КУЛЬТУРАТЫН ҮРДЭТЭР ИҺИН

Быйыл „Сардаҥа“ хаһыакка таба иитиитин хаалыыттан таһаарыы уонна табаһыттар олохторун-дьаһахтарын тупсарыы тустарынан үлэһиттэр элбэх этиилэри оҥордулар. Итинэн сибээстээн мин бу сурукпар табаһыт олоҕун культуратын үрдэтии туһунан боппуруоска аҕыйах этиилэри оҥоруохпун баҕарабын.

Маҥнайгытынан, совхоз Дьэлиндэтээҕи отделениетын Уудьа учаастагынааҕы таба иитэр ыстаадалара хас сылын аайы үлэлэригэр үчүгэй түмүктэри ситиһэллэр. Олохторугар-дьаһахтарыгар да биллэр-көстөр культурнай уларыйыылар бааллар. Манна табаһыттар тупсаран онохуллубут кыраскалаах муосталаах, сырдык түннүктэрдээх, киэҥ-куоҥ, ичигэс балааккаларга кыстыыллар. Дьиэуот культурнай тэрилларин киэҥник туһаналлар. Билиҥни кэм сүрүн уратытынан үчүгэйи, саҥаны, бастыҥы пропагандалааһын буолар. Ол биһиэхэ билиҥни туругунан сыаналаатахха олус мөлтөх. Норуот өһүн хоһооно: Сүүстэ истибиттээҕэр биирдэ көрбүт ордук“ диэн бэрт сөпкө этэр. Онон, мин саанаабэр, Уудьалар ити үчүгэй саҕалааһыннарын кытта билиһиннэрэ атын ыстаадалартан дьону ыыталыахха. Бу үлэни совхоз рабочкома, отделениелар маҥнайгы сүһүөх партийнай тэрилтэлэрэ сүрүннүөхтээхтэр дии саныыбын. Оччоҕо эрэ табаһыттар олохторугар, үлэлэригэр туох үчүгэй баара кылгас кэм иһигэр совхоз бары ыстаадаларыгар тэнийиэ, олохсуйуо этэ.

Иккиһинэн, биһиги коммунизмыга сыыкиирэн истэхпит аайы кыра да итэҕэспит ордук дьэҥкэтик арыллан иһэрин көрөбүт. Ол иһин билиҥни кэмнэ үлэһит киһи чиэһин киртитэр арыгылааһыны утары охсуһууга маасса өйүн-санаатын туһаайыах тустаахпыт.

Арыгыһыттар иһэргэ сылтах була сатаан туох эмит буолары буолбаты „суу йабыт“ диир үгэстээхтэр. Бу буортулаах үгэстэн букатыннаахтык аккаастаныахха. Өссө куһаҕана баар табаһыт булчут буолла да арыгыны иһиэхтээҕин курдук өйдөбүл баара. Итинник сыыһа өйдөбүлүнэн үгүстүк арыгылыыр, үлэ дьиссипилиинэтин кэһэр, олоҕу-дьаһаҕы айгыратар дьону кытта сорунуулаахтык охсуһуохтаахпыт. Ити эдэр ыччаты иитиҥэ үчүгэй өттүнэн сабыдыаллыаҕа.

Үсүһүнэн, билигин табаҕа уонна булка үлэлиир дьоннор биһиги культурнай олохпут уйгутуттан кыратык туһаналлар. Киинэни дэҥҥэ көрөллөр, олох көрүгэр-нарыгар сэдэхтик кытталлар, оннооҕор бэчээккэ сурутуулара кэмигэр тиийбэт. Инникитин табаһыттар кыһыны мустар кэмнэригэр киинэни былааннаахтык көрдөрүөххэ. Бэчээти тиэрдиниҥ бэрээдэктиэххэ.

Ыстаадаларга начальнай, ситэтэ суох орто үөрэхтээх үгүс ыччаттар бааллар. Киниэ тустаах үлэлэригэр үлэлии сылдьан үөрэнэллэригэр кыахта биэриэххэ. Ол иннитэн кыһыл чумнарга массовиктарынан учуутал идэлээх дьоннору таһаартыахха.

Төрдүһүнэн, 2-ии ыстааданы биир сиргэ кыстатар туһунан саамай сөптөөх боппуруос быһаарыллан эрэр. Ыстаадалар кыһын табаларын мэччитэр сирдэрин өрт уота сиириттэн сэрэтэр, харыстыыр дьаһаллары олохтуур наадалаах.

Түмүктээн эттэххэ, табаһыттар олохторун-дьаһахтарын тосту тупсаран, ордук ыччат өттө умсугуйан, таба ыстаадаларыгар сөбүлээн үлэлии барар сирдэринэн оҥоруохтаахпыт.

П. РОМАНОВ.

КЛЕТКАҔА ИИТИЛЛЭР КЫЫЛЛАРГА ВИТАМИННАР СУОЛТАЛАРА

(Бүтүүтэ. Иннин № 24-гэ көр.)

А витамин атыыр кыылга тиийбэтэҕинэ кини сиэмэтэ сайдарын мэһэйдиирин аанан, итэҕэс оҕо, ийэ кыыл эрэйдэнэн төрүүрүн төрүөтүнэн буолар. Оттон тыһы кыыл иссэрэ хойутуур эбэтэр кытарыыр. Кини балык сыатыгар, быарга, сымыыт уоһаҕар, үүккэ баар буолар. Ордук күөх үүнээйиилэр, морковь уонна отон араастара каротин диэн ураты вещественнолаахтар, итиилэр кыылга киирэн организма А витамин буола кубулуйаллар. Ол эрээри кыыл организма каротины куһаҕаннык ингэрэр, ол иһин бэлэм А витамини биэриэххэ наада. Балык сыата А витамина аҕыйах буоллаҕына концентратынан байытыахха сөп. Итиннэ биир куб сантиметр балык сыатыгар А витамин 1000 интернациональнай единицата баар буоларын курдук суурайыллар, ити кэнниттэн кытаанахтык хаппахтаан баран харанга, сөрүүн сиргэ тутуллар.

Е витамин кыыллар төрүүлэригэр - уһууллары-гар туһалаах. Аһылыкка ити суох буоллаҕына төрүүр-уһуур дьоҕур сүтэр.

Е витамин тиийбэтиттэн тыһы төрөөбөт, оҕоломмот буолуута оҕолорун үөскэхтэрэ өлөн хаалыыттан таһаарыллар. Е витамин сэлиэһинэй, о.д.а. туорахтаах культуралар араскыларыгар баар. Көннөрү күөх отторго эмиэ элбэх.

Д витамин минеральнай вещественнолар атастаһыылларыгар туһалаах. Ити суох буоллаҕына рахит үөскүүр, хааннара аҕыйыыр. Кини балык сыатыгар дэлэй, биир грамм балык сыатыгар Д витамин сүүскэ тиийэр интернациональнай единицата баар. Ити таһыгар сүөһү быарыгар элбэх.

С витамин (аскорбиновай кислота) кыыл организмыгар вещественнолар атастаһыыларын сүрүн процестарыгар кыттар. Сиппит кыыл С витамин тиийбэтиттэн ыалдьара биллибэт. Кини кыыл буос бириэмэтигэр наада. Кыыл оҕолоругар күҥҥэ икки төгүллээн 10-12 хаапыла аскорбиновай кислота бэриллэр. Ити 3-4 күҥҥэ. С витаминынан баайдар: дөлүһүөн отоно, моонньоҕон, хапыыста, күөх луук, мутукча.

В витамин бөлөҕө: В-1 (тиамин) организмҥа углеводтар атастаһыыларыгар улахан суолталаах. Ити тиийбэт буоллаҕына кыыл тартаран ыалдьар. Ийэ кыыллар В-1 тиийбэтиттэн кытарыыллар уонна эмнэрэр кэмнэрэ кылгыыр. В-1 быарга, сэлиэһинэйгэ, бурдук уотурбатыгар, эбиэс, боб, горох астарга элбэхтэр. В-2 (рибофлавин) углевод, сыа, белок атастаһыыларыгар туһалаах. Ити тиийбэтэҕинэ оҕо улаппат түүтүн өҥүн тупсарар вещество кэһилэр, түү өҥө алдьанар, түүтэ түһэр, онуо аанан кытарыыр, аҕыйах оҕону төрөтөр. Кини горохха, быарга, бүөргэ, сүрэхэ элбэх.

В-6 (придоксин) организмҥа белоктар атастаһыыларыгар туһалаах. Ити тиийбэтэҕинэ тирии куурар, (блеһэ сүтэр) уонна хаҕыланан түһэр. Ыалдьар түбэлтэлэригэр эттэрин тартараллар уонна хааннара эмиэ аҕыйыыр. Кининэн сэлиэһинэй араскыта, уотурба, быар, бүөр, сүрэх уонна доруоһа баайдар.

РР (никотиновай кислота) белоктар, углеводтар атастаһыыларыгар туһалаах. Ити тиийбэтэҕинэ тирии сорох өттө бааһырар, уостара тыллара хабыллар. Оҥ иһин быары, бүөрү уонна доруоһаны булуохха наада. Биһиэхэ саамай наадалаах витаминнарынан итилэр буолаллар.

Итинтэн көстөрүнэн үгүс витаминнары бэйэбит олохтоох да астарбытынан солбуйуохпутун сөптөөх. Аҥардастыы бэлэм витамины туттуу эмиэ кыыл себестоимоһын үрдэтэр.

М. СЕМЕНОВ,
совхоз ветеринарнай фельдшерэ.

ЛЕНИНГРАД. „Скороход“ холбоһук атах таҥаһын оҥорооччуларга 400 араас атах таҥастарын оҥорон таһааралар. Кинилэргэ билигин саҥа тиэнэй уонна икки өҥнөөх матырыйаалар бааллар, олортон сыаскы, сайыҥҥы атах таҥастарын оҥорон эрэллэр.

Снимокка: „Восход“ фабрика художник-модельер дэтэ Людмила Федотова (хаҥас) уонна Лидия Шустрова дьахталлар кэтэр атахтарын таҥаһын саҥа көрүҥнэрин көрөллөр.

Редактор Г. М. СЕМЕНОВ.

РЕДАКЦИЯ АДЫРЫҺА: Саха АССР, Өлөөн бөһүөлэгэ. Октябрьскай уулусса 16 №-рэ. Телефон—51

Өлөөн оройуонунаагы типография Тахсар ахсаана 484 Сакаһын №-рэ 25